

A bihari barlangok denevérei

Dobrosi Dénes¹ – Gulyás János²

¹5452 Mesterszállás, Szabadság u. 13.

²5440 Kunszentmárton, Jókai u. 18.

Abstract

Cave-dwelling bats in Bihar-Mountain

Bat fauna survey has been carried out since 1991 in the Király-forest, part of the Romanian Bihar-Mountain. The aim of this survey is to get information about the wintering sites and the migration routes. The most significant species from conservation point of view are: *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus euryale*, *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis blythi*, *Myotis myotis* and *Miniopterus schreibersi*. Some individuals of *Myotis daubentoni*, *Myotis dasycneme*, *Myotis emarginatus*, *Myotis nattereri*, *Nyctalus noctula*, *Pipistrellus nathusii* and *Barbastella barbastellus* have been also observed.

All of the banded or recaptured *Rhinolophus ferrumequinum* were females and the distance of recovery of one of them was 320 km. It can be stated that these caves as favourable bat habitats are extremely important for the Hungarian bat population.

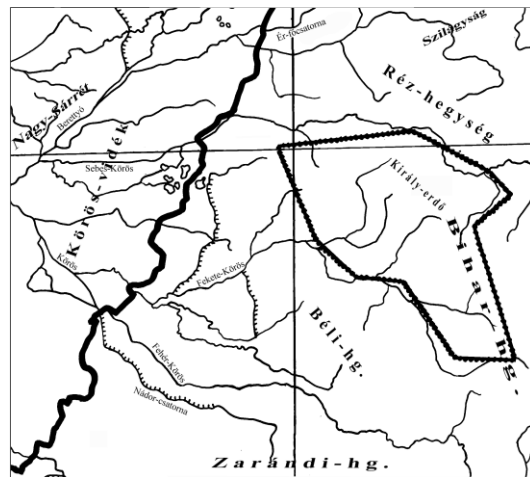
Ennek a határon túli területnek a felmérését azok a kutatások tették indokolttá, melyek eredményeül Békés megyében több „hegyvidéki előfordulással” jellemzett denevérfaj nyári kolóniája vált ismertté. Ezen túlmenően feltűntek olyan fajok is, amelyek nem tipikus „hegylakók”, de télire leginkább barlangokba húzódnak.

Célkitűzések, eredmények

A denevérek vonulása, illetve kedvezőtlen hatás által kiváltott elvándorlása, életük legrejtettebb mozzanatának mondható. A még ismeretlen vonulási útvonalak és téli szállások felderítésének céljából egyesületünk több éve végez gyűrzéseket Geszt községben és annak környékén. Nagy patkósdenevérből (*Rhinolophus ferrumequinum*), melynek felkutatására legnagyobb esély mutatkozott, 212 egyed jelölésére került sor.

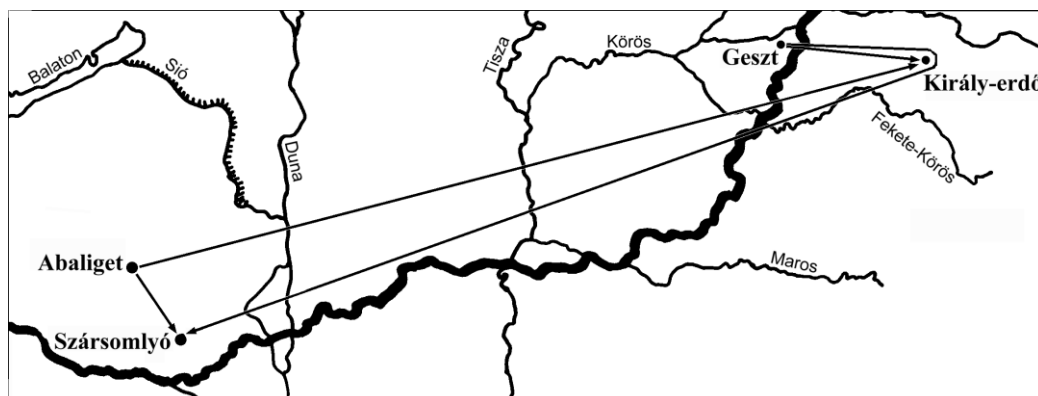
A potenciális telelőhelyek számbavételekor került figyelmünk középpontjába a Bihar-hegység. Pontosabban fogalmazva a hegység előterében fekvő Király-erdő átvizsgálását tűztük ki elsődleges feladatul (1. ábra). A Király-erdő jellegében leginkább a mi Bükk hegységünkhöz hasonlítható, ám annál tagoltabb. A háttérben lévő 1600 m fölé törő csúcsokra hulló bőséges csapadék miatt

felső és felszín alatti vizekben gazdagabb. Területén mintegy 200 barlang található.

1. ábra Kutatási terület a Bihar-hegység területén

A hazai élőhelyeken gyűjtött tapasztalatok alapján választottuk ki azokat a barlangokat, amelyek nagy belső termekkel, széles berepülőnyílással rendelkeznek, s alkalmasnak ítéltük a nagy patkósdenevérek számára.

2. ábra Nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) gyűrés–visszafogás alapján bizonyított vonulási

A jelölt példányok keresése közben igyekeztünk minél több adatot összegyűjteni a megfigyelt fajokról. 1991-től 45 barlangot és 2 bányavágot vizsgáltunk át. A telelő állatok ellenőrzését 37 helyszínen hajtottuk végre.

Nagy patkósdenevér egyedeket 26 helyen jegyezhetünk fel, ebből 9 alkalommal számláltunk 100 vagy annál több állatot. Legnagyobb csoportjukban mintegy 600 denevér gyűlt össze. Gyűrűs példányokra hét barlangban akadunk, a felkutató jelölt egyedek száma 14. Nagy meglepetésünkre egyik példány gyűrésre nem Geszten történt, hanem az Abaligeti-barlang mellett. Két felbukkanásának dátuma időrendben: 1988 augusztus és 1994 április. Hasonló távolságot tett meg az a másik denevér is, melyet Király-erdei feltűnését követő második évben, 1994 júliusában, a Szársomlyón fogott be Dombi Imre és Papp Károly. Jelölése Geszten történt 4 évvel korábban. A két pont közötti földrajzi távolság 320 km (2. ábra). Valamennyi gyűrűszám alapján azonosított denevér nőstény volt, tehát nem a hímek kóborlásáról van szó. Megfigyeléseink arra mutatnak rá, hogy az egy kolóniában kölykező nőstények nem kizárólag egy barlangba vonulnak telelni, hanem kisebb-nagyobb csoportokban, viszonylag nagy területen szóródnak szét.

Az, hogy ezek az állatok a környezet változásaihoz alkalmazkodnak-e vagy más fajokhoz csapódva jutnak el távoli pontokra, bizonyára még sokáig rejtély marad. Az azonban biztató, hogy képesek lehetnek olyan helyekre visszatelepülni, ahol állományuk meggyengült a közelmúltban.

A felmérés során meggyőződhetünk arról, hogy a nagy patkósdenevérek számára alkalmas téli szállás nagy számban található a Király-erdőben és a Bihari-hegységben. Búvóhelyeik háborítatlannak mondhatók, a telelő kolóniák egyedszáma jelentős ingadozást nem

mutatott. Nem ennyire kedvező a kép a **hosszúszárnyú denevéreket** (*Miniopterus schreibersi*) illetően. Néhány kisebb telelő csoportjuk mellett csupán egyetlen jelentősebbet könyvelhetünk el. Nyári szállásaikon, amelyek általában nem azonosak a téli tanyahelyekkel, már több stabil kolóniát figyelhetünk meg, igaz ezek egyedszáma általában csak 300-500 körül mozgott. Eddig 10 barlangból kerültek elő.

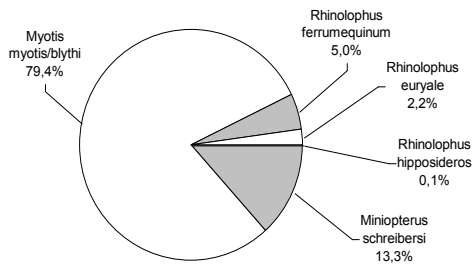
Főleg nyári megfigyelések alkalmával jegyezhetünk fel **kereknyergű patkósdenevér** (*Rhinolophus euryale*) előfordulásokat is. Téli időszakban csak 10-20 példányos csoportjaira bukkantunk. Hat ismert előfordulásukból öt alkalommal hosszúszárnyú denevérek társaságában pihentek. Legjelentősebb közösségük körülbelül 200 denevérből tevődött össze.

Főleg nyári megfigyelések alkalmával jegyezhetünk fel **kereknyergű patkósdenevér** (*Rhinolophus euryale*) előfordulásokat is. Téli időszakban csak 10-20 példányos csoportjaira bukkantunk. Hat ismert előfordulásukból öt alkalommal hosszúszárnyú denevérek társaságában pihentek. Legjelentősebb közösségük körülbelül 200 denevérből tevődött össze.

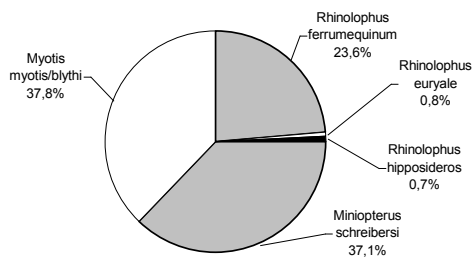
Hegyesorrú (*Myotis blythi*) és **közönséges denevéreket** (*Myotis myotis*) 19 barlangban találtunk. Nyári szállásaikon erősebb kolóniákat alkottak, mint a télieken. Hat helyen becsültünk 1000-nél magasabb egyedszámot, ami egy esetben elérte a 6000-t. Nagy kolóniák mellett, kevés kivételtől eltekintve, ott találtuk a hosszúszárnyú denevéreket.

A **kis patkósdenevérek** (*Rhinolophus hipposideros*) előfordulása, a Magyarországon tapasztalhatóhoz hasonlóan szórványosnak mondható. Viszonylag sok helyen, de kis egyedszámú állományát tapasztaltuk.

A felsorolt hat faj (melyből a közönséges és hegyesorrú denevér együtt szerepel) téli és nyári átlagos eloszlását a 3. és 4. ábra szemlélteti.

3. ábra Téli kolóniák denevéreinek átlagos fajeloszlása

4. ábra Nyári kolóniák denevéreinek átlagos fajeloszlása

Szembetűnő a nagy és kis patkósdenevérek helyváltoztatása, melyek főleg emberi építményekbe költöznek a tavasz folyamán. Látványos a közönséges és a hegyesorrú denevérkolóniák erősödése, ami arra mutat, hogy a terület nyári időszakban is jelentős vonzaskörzettel bír. Kismértékű emelkedést mutat a kereknyergű patkósdenevérek aránya, a hosszúsárnyú denevérek magas téli százalékát a már említett nagy telelő kolónia magyarázza.

A nagy patkósdenevérek gyűrűzés–visszafogás példája arra figyelmeztet, hogy nem lehet állandó, maradó és költöző állományokat elkülöníteni. Mind a téli, mind a nyári kolóniák egyedei folyamatosan cserélődnek. Egy meghatározott egyed további sorsát eldöntheti az, hogy milyen területről származó fajtársakkal érkezik egy szálásra.

A telelőhelyek ellenőrzése során további hét faj előfordulását jegyeztük fel. Érdekesnek mondható a korai (*Nyctalus noctula*) és durvavitorlájú denevérek (*Pipistrellus nathusii*) barlangi kolóniája. A tavi (*Myotis dasycneme*), a vízi (*Myotis daubentoni*), a csonkafülű (*Myotis emarginatus*) és a horgasszörű denevérek (*Myotis nattereri*) előkerülése nem volt meglepő, mivel ezeknek a fajoknak szülőközösségei szintén megtalálhatók a geszti élőhelyen. Piszte denevérek (*Barbastella barbastellus*) egy lelőhelye ismert.

Rövid összegzésül elmondható, hogy a Bihari-hegység és a Király-erdő kedvező barlangi élőhelyei révén nagyobb hatással lehet a hazai denevérállományra, mint azt előzetesen vélni lehetett. A már ismert telelőhelyek védelme és újabban felkutatása további vizsgálatokat tesz szükségessé a jövőben, melynek végrehajtása nemzetközi együttműködéssel valósítható meg.

Összefoglalás

A vonulási útvonalak és téli szállások felkutatására 1991 óta végezzük a romániai Bihar-hegység előterében fekvő Király-erdő denevérfaunisztikai vizsgálatát. Védelmi szempontból legjelentősebb megfigyelt fajok a nagy (*Rhinolophus ferrumequinum*), kereknyergű (*Rhinolophus euryale*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*), a hegyesorrú (*Myotis blythi*), közönséges (*Myotis myotis*) és hosszúsárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*). Ezekon kívül a barlangokból kisebb-nagyobb számban előkerült vízi (*Myotis daubentoni*), tavi (*Myotis dasycneme*), csonkafülű (*Myotis emarginatus*), horgasszörű (*Myotis nattereri*), korai (*Nyctalus noctula*), durvavitorlájú (*Pipistrellus nathusii*) és piszte denevér (*Barbastella barbastellus*).

Gyűrűzés–visszafogás során azonosított valamennyi nagy patkósdenevér nőténynek bizonyult, egyikük esetében 320 km-es vándorlást sikerült kimutatni. Ezen élőhelyek kedvező barlangi élőhelyei révén nagy hatással van a hazai denevérállományra, az ismert élőhelyek védelme és újabban felkutatása további vizsgálatokat tesz szükségessé.